

Зарубіжна література (Дика І.В.)

У 2024-2025 навчальному році продовжується поетапне впровадження Державного стандарту базової середньої освіти (далі – Державний стандарт), відповідно учні 7 класів закладів загальної середньої освіти переходять на нову модель навчання. Упровадження Державного стандарту спрямоване на зміни в організації освітнього процесу, які мають забезпечити можливості формування учнями/ученицями ключових компетентностей і наскрізних умінь, визначених Законом України «Про освіту», та сприяти вихованню ціннісних орієнтирів відповідно до Концепції «Нова українська школа».

У 2024/2025 навчальному році пріоритетними є такі напрями освітньої діяльності:

- продовження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» – впровадження у 7 класах нового Державного стандарту базової середньої освіти (далі – Державний стандарт);
- створення безпечного, комфортного, інклюзивного освітнього середовища й підвищення якості освітньої діяльності закладів і установ освіти;
- подолання втрат у навчанні, зумовлених спочатку тривалими карантинами, потім – військовою агресією рф на території нашої держави;
- посилення національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції, розвиток навичок інформаційної гігієни під час війни;
- просвіта з питань особистої безпеки;
- психологічна підтримка всіх учасників освітнього процесу.

Вивчення зарубіжної літератури в загальноосвітніх закладах загальної середньої освіти здійснюється з урахуванням компетентнісного потенціалу мовно-літературної галузі, виключного впливу художньої літератури на формування світогляду, національної свідомості та моральних якостей учнів, розвитку їх мовленнєвої діяльності та комунікативних здібностей у процесі прилучення до найкращих книжок світу в українських перекладах, виховання засобами мистецтва слова високоосвічених і культурних громадян України, здатних захищати її національні інтереси, патріотів своєї держави.

Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним Державним стандартом вимог до обов'язкових результатів навчання учнів, є освітня програма закладу загальної середньої освіти.

В освітній програмі закладу освіти зазначається перелік програм (модельних навчальних програм та/або навчальних програм), що використовуються закладом освіти в освітньому процесі у тому числі навчальні програми курсів за вибором.

Відповідно до навчального плану заклад освіти здійснює вибір модельних навчальних програм та/або навчальних програм для закладів загальної середньої освіти з-поміж тих, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України».

На основі модельної навчальної програми, рекомендованої Міністерством освіти і науки України, заклад загальної середньої освіти може розробити власну навчальну програму та затвердити її рішенням педагогічної ради.

Учитель має можливість вільно і творчо підійти до реалізації програми в кожному класі, врахувати інтереси й рівень підготовки учнів, конкретні умови викладання (наявність художніх текстів; використання інформаційно-комунікаційних технологій; рівень володіння учнями іноземними мовами, знання української мови і літератури, історії та інших предметів; підготовка до оцінювання).

Освітні програми розміщені на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України
<https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi>

Із переліком навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників з зарубіжної літератури, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в 5-11 класах закладів загальної середньої освіти з українською мовою навчання, можна ознайомитися за покликанням:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/16NyRYEKgeQ4T5BE68La-s2gn0q2MPyIWSWx-Vdw-zmA/edit?gid=1385777575#gid=1385777575>

Одна з концептуальних засад творення Нової української школи – перехід від «наповнення» дитини знаннями до компетентнісної освіти.

Особистісно орієнтоване навчання, діалогічний характер викладу матеріалу досягаються завдяки застосуванню новітніх педагогічних технологій та використанню кращого педагогічного досвіду.

При викладанні зарубіжної літератури особливу увагу необхідно звернути на формування ключових компетентностей і реалізацію компетентнісного підходу засобами класичної й сучасної літератури різних країн світу. Складниками компетентності в галузі викладання зарубіжної літератури є:

знання (художній текст та/або медіатекст, навчальні тексти, науково-популярні тексти, теоретичні поняття, відомості про письменників, жанри, літературні явища тощо);

уміння (загальні (читання з розумінням, висловлення власної думки, критичне мислення, логічне обґрунтування позиції, робота в групі/команді, виявлення ініціативи, уміння оцінювати ризики, приймати рішення тощо) та предметні (застосування набутих знань у різних навчальних ситуаціях, в процесі виконання проєктів, дослідження, творчості тощо);

ставлення («я і своє» – виховання любові до національного через українські переклади творів, ілюстрації українських митців, взаємозв'язки української та зарубіжних літератур тощо; «я і чуже» – формування поваги до різноманіття культур/літератур світу, використання духовного досвіду цивілізованих народів, толерантне ставлення до людей інших рас, націй, національностей).

При вивченні зарубіжної літератури компетентнісний підхід має органічно поєднуватися з діяльнісним та інтегрованим підходами. Діяльнісний підхід у галузі зарубіжної літератури передбачає залучення учнів та їх мотивацію до різних видів читацької діяльності, активного діалогу з художнім текстом, виконання (самостійно або в групі/команді) творчих робіт на підставі прочитаних творів, їх обговорення (усно та письмово, зокрема в цифровому середовищі), постійного розширення кола читання з допомогою інтернетсервісів тощо.

Особливу роль у реалізації концепції Нової української школи відіграє запровадження інтегрованого підходу в навчанні. Оскільки художній текст є сам по собі інтегральною цілістю, що поєднує різні аспекти людського буття, він дозволяє залучати для його кращого розуміння учнями знання з інших освітніх 8 галузей/предметів/інтегрованих курсів. Відповідно на підставі осмислення художніх творів класики й сучасності школярі навчаються встановлювати зв'язки між поняттями та явищами з різних сфер людського суспільства, отримують цілісний образ світу крізь призму мистецтва слова, а також мають можливість для формування засобами літератури й культури власної особистості – патріота України і водночас людини із широким світоглядом, яка відчуває приналежність до цивілізованого світу і причетність до світового культурно-історичного процесу.

У процесі викладання зарубіжної літератури необхідно навчати учнів умінням і навичкам роботи з різними видами текстів – художніми, навчальними, науковими, науково-популярними, медіатекстами, графічними, гіпертекстами тощо. Це сприятиме подальшій соціальній та культурній адаптації учнів до умов сучасного світу, цифрового середовища, формуванню критичного мислення щодо текстів різних видів, пошуку актуальних текстів та ін.

Робота з різними видами текстів (зокрема художніми текстами та/або медіатекстами) у процесі викладання зарубіжної літератури має бути спрямована на досягнення результатів навчальної діяльності учнів відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, а саме: 1) взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації у різних комунікативних ситуаціях; 2) аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів; 3) висловлювання думок, почуттів, ставлень, письмова взаємодія з іншими особами, зокрема в цифровому середовищі; 4) дослідження літературних і мовних явищ, читацької діяльності та індивідуального мовлення.

Викладання зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти здійснюють українською мовою. Твори зарубіжних письменників у курсі зарубіжної літератури вивчають в українських перекладах. Для зіставлення можливе залучення перекладів, переспівів іншими мовами, якими володіють учні (англійською, німецькою, французькою тощо). За наявності необхідних умов бажаним є розгляд художніх текстів (у фрагментах або цілісно) мовами оригіналів.

Об'єктом вивчення в курсі зарубіжної літератури є художній твір, його естетична природа та духовно-етична сутність. Аналіз та інтерпретація літературного твору мають спиратися на ґрунтовне знання тексту, докладний розгляд ключових епізодів, доречне цитування, виразне читання окремих творів або їх фрагментів.

Учитель має право самостійно розподіляти години на текстуальне вивчення творів, розвиток мовлення, позакласне читання, урахуовуючи визначену кількість годин на опрацювання конкретного розділу. Він має змогу вільно і творчо підійти до організації навчальної діяльності на уроках зарубіжної літератури з урахуванням конкретних умов викладання, читацьких інтересів учнів.

На кожному уроці ведеться робота над розвитком усного і писемного мовлення учнів. Навчити учнів монологічного викладу чи написання статті, оформляти повідомлення, доповідь, писати рецензію або відгук, брати інтерв'ю, вести репортаж, писати конспект або тези й опановувати багато інших видів робіт та виголошувати їх – такі основні завдання вчителя літератури.

У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку усного розвитку мовлення, а другого – письмового.

Міністерство освіти і науки України затвердило Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 року № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» <file:///C:/Users/1/Downloads/66aca0d35fbf4463777818.pdf>). У документі окреслено підходи до оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів. У рекомендаціях надано опис кожного бала шкали оцінювання. Окрім того, у документі запропоновано форму Свідоцтва досягнень учня / учениці. Якщо потрібно, школи можуть вносити в нього зміни, аби воно якнайкраще відповідало освітній програмі закладу освіти та потребам учнівства.

З огляду на різні освітні потреби учнів / учениць і поглиблення освітніх втрат і розривів учительству рекомендовано гнучко проводити оцінювання результатів навчання учнів. Підходи до оцінювання в різних класах закладу загальної середньої освіти можуть мати відмінності, спрямовані на реалізацію освітньої програми закладу освіти та автономії вчителя.

З досвідом роботи в умовах Нової української школи можна ознайомитись за покликанням: Нова українська школа: путівник для вчителя 5-6 класу

<https://drive.google.com/file/d/1p9yEcZm2Z66tDnOWRK7Yq-y6tSnxIj41/view>

Посібник МОНУ «Ціннісні орієнтири сучасної української школи» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentation-Roman-Stesichin.pdf>

Пропонуємо для ознайомлення навчально-методичні посібники, методичні розробки сучасних цифрових уроків зарубіжної літератури, тести, мотиваційні фішки, інноваційні смаколики, підготовлені учителями-методистами зарубіжної літератури області. Матеріали розміщені на сайті ПАНО ім.М.В.Остроградського (див. Репозитарій: <https://ed.pano.pl.ua/>

Пропонуємо педагогам області скористатися навчально-методичними матеріалами для вивчення зарубіжної літератури в 5-7 класах Нової української школи.

Методична платформа до підручника «Зарубіжна література. 5 клас» авторського колективу під керівництвом О. Ніколенко (К., ВЦ «Академія», 2022) <https://www.5klas.com.ua/>.

Онлайн-платформа «Емма» до підручника «Зарубіжна література. 6 клас» авторського колективу під керівництвом О. Ніколенко (К., ВЦ «Академія», 2023) <https://academia-nikolenko-6klas.com.ua/>.

Онлайн-платформа «Плейтен» до підручника «Зарубіжна література. 7 клас» авторського колективу під керівництвом О. Ніколенко (К., ВЦ «Академія», 2024) <https://academia-pc.com.ua/bez-rubriki/zarubizhna-literatura-7-klas>

Ми опинились у важкій ситуації впливу війни, але маємо шанс застосувати нові технології та підходи, популярні у світі, щоб якомога швидше вийти з кризи.

Пропозиції Міністерства освіти і науки України:

- ІІІ-помічник.
- Створення платформ для репетиторства і тьюторингу.
- Організація курсів цільової підготовки вчителів.
- Розроблення і застосування якісного освітнього контенту.
- Надання додаткових годин для індивідуальних і групових консультацій.

Пропонуємо ознайомитися з рекомендаціями Державної служби якості освіти України: «Як компенсувати «освітні втрати» за покликанням: <https://sqe.gov.ua/yak-kompensuvati-osvitni-vtrati-rek/> та з презентацією результатів дослідження «Освіта під час війни» <https://www.youtube.com/watch?v=uYDwkVq5Qg8>

Для подолання навчальних втрат слід провести аналіз знань учнів з використанням діагностичного інструментарію. Матеріали для діагностики розміщено на онлайн-платформі «Всеукраїнська школа онлайн». Діагностичні тести допоможуть з'ясувати, як учні засвоїли теми з попередніх двох років навчання, та виявити, що потрібно додатково опрацювати.

Створити карту опорних знань з літератури для кожного класу. У ній має бути зазначено головні знання з предмета за певний клас (це та основа знань, якою повинен володіти учень, і без них він не зможе навчатися у наступному класі).

Продовжити працювати над створенням методичної системи підтримки індивідуальної освітньої траєкторії учнів шляхом проведення індивідуальних занять, факультативів відповідно до навчального плану або за запитами учнів, консультацій з учнями для усунення прогалин у знаннях із предмета, розробки завдань різних рівнів складності для окремих учнів.

Міністерство освіти і науки України спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) розробило Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/07/31/Unicef.Immmediate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf>

Наразі маємо долучатися до створення безпечного освітнього середовища у закладі (укриття, запасні виходи), здійснення заходів щодо мінної безпеки (інформування учнів, спільні заходи із залученням ДСНС), забезпечення комфортних умов для учасників освітнього процесу й поліпшення якості освітньої діяльності закладів освіти.

Насамкінець. Результатом вивчення зарубіжної літератури в основній школі має стати не кількість розпорошеної інформації, а сформована здатність учня/учениці комплексно використовувати набуті знання, уміння, навички в різноманітних життєвих ситуаціях і в процесі соціальної адаптації до умов сучасного мультикультурного і різнополярного суспільства.

Важливо, щоб освітня та виховна системи закладів освіти були дієвими та ефективними, щоб було комфортно учням, їхнім батькам та вчителям в освітньому закладі.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти:
<https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrainska-shkola-2/derzhavniy-standart-bazovoi-serednoi-osviti>
2. Інститут модернізації змісту освіти. Інформаційний сайт. Електронні версії підручників:
<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>
3. Лист Міністерства освіти і науки України «Про застосування державної мови у сфері освіти» від 27.10.2023 №1/16742-23 (https://rada.info/upload/users_files/43834226/0cdc96339950886f552dee03be6348cb.pdf).

4. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу в першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції НУШ (Лист МОН України від 06.08.2021 №4.5/2303-21) [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419/

5. Методичні рекомендації «Організація дистанційного навчання в школі»:
[https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recome
ndazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf)

6. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт:
<https://mon.gov.ua/ua>

7. Міністерство освіти і науки України. Офіційний сайт. Модельні навчальні програми з зарубіжної літератури:
[https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-nav
chalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poet
apno-z-2022-roku](https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku)

8. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 року №1115 і зареєстровано в Міністерстві юстиції 28 вересня 2020 року за №941/35224 «Деякі питання організації дистанційного навчання»:
<file:///C:/Users/1/Downloads/66168ed022ca9471723491.pdf>

9. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» підручникам для 7 класу закладів загальної середньої освіти» від 05.02.2024 №124 ([https://rada.info/upload/users_files/43834226/ec78f6ea861e2afd0a16bdd7d5a442
d8.pdf](https://rada.info/upload/users_files/43834226/ec78f6ea861e2afd0a16bdd7d5a442d8.pdf)).

10. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» від 02.08.2024 №1093 ([https://rada.info/upload/users_files/43834226/15dcd66986515127170bda1cdb475
e0c.pdf](https://rada.info/upload/users_files/43834226/15dcd66986515127170bda1cdb475e0c.pdf)).